

YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASH

Jurayev Tojiddin Obidovich

Andijon viloyati Xo'jaobod tumani kasb-hunar maktabi chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik raxbari.

Annotatsiya: Vatanparvarlik tarbiyasi axloqiy tarbiyaning ajralmas qismidir. Haqiqiy vatanparvar ham jismonan, ham ma'naviy jihatdan sog'lom bo'lishi kerak. Shuning uchun ham sog'lom turmush tarzini tarbiyalash vatanparvarlik, faol fuqarolik pozitsiyasini tarbiyalash bilan chambarchas bog'liq. Ushbu maqolada yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi yoritildi.

kalit so'zlar: vatanparvarlik, yoshlar, mardlik, epchillik, vatan, axloqiy tarbiya, o'yin faoliyati, mustaqillik.

KIRISH

Bolalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash deganda biz kattalar va bolaning birgalikdagi faoliyatidagi o'zaro munosabatini tushunamiz, ular bolada shaxsiyatning umuminsoniy axloqiy fazilatlarini ochib berishga va shakllantirishga, milliy madaniyat manbalari bilan tanishishga qaratilgan. Bizning fikrimizcha, bolalarni vatanparvarlik tarbiyasi quyidagicha namoyon bo'ladi:

-bolalarni madaniy meros, xalq amaliy san'ati, xalq og'zaki ijodi, musiqiy folklor, xalq o'yinlari bilan tanishtirish;

-oila va oilaviy an'analar bilan tanishish;

- mini-markaz va bolalar bilan, o'tmish va hozirgi qishloqlar haqida tassavur uyg'otish, bunda bola odamlarga, o'simliklarga, hayvonlarga hamdardlik, g'amxo'rlik ko'rsatadi.

Vatanga muhabbat tuyg'usi uy-joyga muhabbat tuyg'usi bilan barobardir. Biz bolalarda o'z uyiga, oilasiga, do'stlariga mehr tuyg'usini shakllantirishga intilamiz va vaqt o'tishi bilan bu o'z vataniga mehr va muhabbat tuyg'usi bilan to'ldirilishiga ishonamiz. O'yinlar, shuningdek, darslar vatanparvarlik tarbiyasi muammolarini hal qilishga yordam beradi. Bolalar mehnat jarayonini kuzatgandan so'ng, shuningdek, ularga yoqadigan badiiy asar yoki syujetli rasm ta'sirida boshlagan o'yin uzoq muddatli qiziqarli o'yinga aylanishi mumkin, unda bolalar o'z bilimlari va hayotiy tajribasini qo'llaydilar. Bizning vazifamiz bunday o'yinga qiziqishni saqlab qolish, unga to'g'ri yo'nalish berishdir. Bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, biz bolalarning kognitiv faolligini oshirish uchun ham, sinfda hissiy muhit yaratish uchun ham muhim bo'lgan turli xil o'yin usullaridan foydalanamiz. Masalan, "Yodgorlik do'koni" o'yinida boladan aniqlash so'raladi: qayerda?, qanday materialdan?, u nima? deb ataladi kabi so'roqlar orqali ko'hna tarix vatanimizning

yodgorliklari haqida tushunchalar beriladi. “Sayohat va sayoh” o‘yinlari (otabobolarimiz qahramonlik ko‘rsatgan markazlar, qishloq hayoti, o‘tmishiga va hokazo) bolalarda katta qiziqish uyg‘otadi. Shunday qilib, biz har bir mavzuni turli o‘yinlar, samarali mashg‘ulotlar (kollajlar, qo‘l san‘atlari, albomlar, tematik rasm chizish) bilan mustahkamlaymiz. Biz umumiy bayramlarda bolalarning bilimlarini birlashtiruvchi mavzu bo‘yicha ish natijalarini taqdim etamiz. Bolalar vizual-majoziy fikrlashga moyil. Shuning uchun biz nafaqat badiiy adabiyot, illyustratsiyalar, balki “jonli” vizual ob‘ektlardan (milliy liboslar, antiqa mebellar, idish-tovoqlar, asboblar) ham foydalanamiz. Vatanparvarlik tarbiyasi jismoniy rivojlanish bilan bog‘liq. Bo‘lajak mehnatkashlar va Vatan himoyachilari uchun zarur bo‘lgan kuch, mardlik, epchillik kabi fazilatlar harbiy-vatanparvarlik mazmunidagi sport o‘yinlarida yaxshi shakllanadi.

Bolalarni axloqiy va vatanparvarlik tarbiyasi K.D.Ushinskiy shunday yozgan edi: “G‘urursiz odam bo‘lmaganidek, vatanga muhabbatsiz ham bo‘lmaydi va bu muhabbat tarbiyaga inson qalbiga to‘g‘ri kalit beradi...”. Shuning uchun ham bizning manfaatlarimiz axloqiy qadriyatlarga, xalqimizning milliy madaniyatiga, o‘zbek pedagogik merosiga aylandi. Vatanparvarlik – Vatanga muhabbat, unga sadoqat, undan mas‘uliyat va g‘ururlanish, uning ezguligi yo‘lida mehnat qilishga, uning boyligini asrab-avaylash va ko‘paytirishga intilish – bu tuyg‘ular va xarakter xislatlari maktabgacha yoshdayoq shakllana boshlaydi. O‘z Vatani tarixi va madaniyatiga, uning davlat ramzlariga hurmat ko‘rsatmasdan turib, o‘z-o‘zini hurmat qilish, o‘ziga bo‘lgan ishonch, demakki, komil shaxsni tarbiyalash mumkin emas. Vatan bilan shaxsiy aloqani his qilmasdan, otabobolarimiz uni qanday sevib qadrlashini bilmay turib, vatanparvar bo‘la olmaysiz. Shubha yo‘qki, allaqachon bog‘chada ham maqsadli tarbiyaviy, tizimli ishlar natijasida bolalarda fuqarolik, vatanparvarlik elementlari shakllanishi mumkin. Men bolalar salomatligini saqlash va mustahkamlash bilan bir qatorda, kichik odamning axloqiy fazilatlarini tarbiyalashni vazifalardan biri deb hisoblayman. Vatanparvarlik tarbiyasi axloqiy tarbiyaning ajralmas qismidir. Haqiqiy vatanparvar ham jismonan, ham ma‘naviy jihatdan sog‘lom bo‘lishi kerak. Shuning uchun ham sog‘lom turmush tarzini tarbiyalash vatanparvarlik, faol fuqarolik pozitsiyasini tarbiyalash bilan chambarchas bog‘liq. Xalq hikmati bejiz aytilmagan: “Sog‘ aql – sog‘ tanada”. Vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish jarayonida bolalarga ona Vatan, mamlakatimiz, xalqimiz, urf-odatlarimiz, tariximiz, madaniyatimiz haqidagi dastlabki bilimlarni berish muhim ahamiyatga ega. Lekin, menimcha, shu bilan birga, vatanparvarlikning kelib chiqishi inson qalbida paydo bo‘lishini ham tushunish kerak. Shuning uchun bolalik davri o‘ziga xos to‘g‘ridan-to‘g‘ri aqliy va hissiy reaksiyalar tufayli, hali yo‘qolmagan qalbning ochiqligi tufayli vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish uchun eng muhim hisoblanadi. Bola Vatanni – oilasi, yaqin atrofi orqali taniy boshlaydi. Bolada birinchi fuqarolik tuyg‘usini shakllantirishda

nimani e'tiborga olish kerak? Bu yo'nalishda o'qituvchi va ota-onalar oldida qanday vazifalar turibdi?

Bunda quyidagilarga to'xtalib o'tsak foydadan holi bo'lmaydi:

1. Qishloq tarixi (maqsadli sayrlar, ekskursiyalar, fotosuratlar namoyishi bilan darslarni sarhisob qilish, qishloq tarixi haqidagi hikoyalar).
2. Yurtdoshlarimizning ish kunlari (ekskursiyalar, suhbatlar, darslar).
3. Viloyatimiz tabiati va hayvonot dunyosi ("Qizil kitob" bilan tanishish).
4. "Hech kim unutilmaydi, hech narsa unutilmaydi" tarixiy obidalar bilan tanishtirish. Bolalarni axloqiy va vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirishda yuqoridagilar muhim ahamiyatga egadir.

Shu bilan birgalikda vatanparvarlik hissiyotlarini shakllantirishda ota-onalarga quyidagilarni ta'kidlashimiz joizdir. Axloqiy va vatanparvarlik tarbiyasiga tayyor "ona"- bu o'ziga yuklangan vazifalarni mustaqil ravishda hal qilishga qodir bo'lgan kasbiy mahorat va malakaga ega shaxs. Yuqorida aytib o'tilganidek, siz bolalarda vatanparvarlik tuyg'ularini tarbiyalashni uyingizga, o'zingiz yashayotgan ko'chaga, bola boradigan bog'chaga muhabbat bilan boshlashingiz kerak. Yurish paytida bolaning diqqatini shaharning diqqatga sazovor joylariga, uning go'zalligiga qaring. Ko'changizda, yaqin atrofdagi ko'chalarda, xiyobonlarda, maydonlarda va bog'larda nima borligi haqida gapiring. Farzandingizda kutubxona, pochta bo'limi, do'kon kabi jamoat tashkilotlari faoliyati haqida tushuncha hosil qiling. Ushbu tashkilotlar xodimlarining ishini kuzating, farzandingiz bilan ularning mehnatining qadri va ahamiyati haqida suhbatlashing.

XULOSA: Bolani hovlini, yozgi uyni yaxshilash bo'yicha amalga oshirilishi mumkin bo'lgan ishlarga jalb qiling. O'zingizning harakatlaringizga va boshqa odamlarning harakatlariga to'g'ri baho berishni o'rganing. Farzandingiz bilan vatanningiz, uning urf-odatlarini, qaxramonlari va madaniyati haqida kitob o'qing. Bolaning tartibni saqlashga, jamoat joylarida to'g'ri xulq-atvorga intilishini rag'batlantirishga e'tibor qaring. O'tgan avlod tomonidan to'plangan va asrab-avaylaganlarni sevadigan, qadrlaydigan va e'zozlagan kishigina o'z vatanini sevishi, uni bilishi, chinakam vatanparvar bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 10.06.2020-yildagi 369-son.
2. <https://minikar.ru/uz/zdorove/konsultaciya-na-temu-nravstvenno-patrioticheskoe-vospitanie/>.
3. "Bolalarda milliy Vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantiruvchi omillar". Ahmadjanova S. Berdiqulova Y. Pedagogika fan o'qituvchisi.
4. <https://arxiv.uz/ru/>.